

KATASTROFY NATURALNE I CYWILIZACYJNE

**ZAGROŻENIA CYWILIZACYJNE
POCZĄTKU XXI WIEKU**

pod redakcją:

Mariana ŻUBERA

Wrocław 2007

Recenzenci:

prof. dr hab. inż. Jerzy Zwoździak – Politechnika Wrocławska,
Zakład Ekologii i Ochrony Atmosfery
dr hab. inż. Piotr Mickiewicz – Instytut Stosunków Międzynarodowych,
Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu

Korekta:

Ewa Mikusz, Barbara Męcarska

Projekt okładki:

Marek Kańtoch

© Copyright by Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych im. gen. T. Kościuszki
Wrocław 2007

ISBN 978-83-87384-04-3

Druk i oprawa: Drukarnia Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych
im. gen. T. Kościuszki
ul. Czajkowskiego 109
51 – 150 Wrocław

Zam. nr 144/2008

Nakład 150 egz.

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
<i>Kazimierz JAKLEWICZ</i>	
Zagrożenia cywilizacyjne początku XXI wieku	9
<i>Piotr MANIKOWSKI</i>	
Katastrofy naturalne a katastrofy spowodowane działalnością człowieka - analiza porównawcza	15
CZĘŚĆ I. TERRORYZM WSPÓŁCZESNY I WALKA Z NIM	
<i>Marek BODZIANY</i>	
Wielokulturowość i migracje w perspektywie zagrożeń cywilizacyjnych XXI wieku	25
<i>Justyna MICHALAK</i>	
Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Unii Europejskiej w walce z rozprzestrzenianiem broni masowego rażenia	33
<i>Piotr MANIKOWSKI</i>	
Terroryzm - analiza skali zagrożeń	43
<i>Marek BODZIANY, Adam WIERZBICKI</i>	
Społeczne i cywilizacyjne źródła terroryzmu	53
<i>Marian ŻUBER</i>	
Obrona przed bronią masowego rażenia w aspekcie zagrożenia superterroryzmem .	61
<i>Miroslaw SMOLAREK, Andrzej BUJAK</i>	
Zagrożenia transportu międzynarodowego potencjalnymi atakami terrorystycznymi	69
<i>Krzysztof LIGĘZA, Robert KOŚCIELNIAK</i>	
Bezpieczeństwo jednostek pływających w aspekcie zagrożeń asymetrycznych . . .	79
<i>Katarzyna WARDIN</i>	
Terroryzm w regionie Morza Bałtyckiego nowym zagrożeniem cywilizacyjnym XXI wieku	89
<i>Kacper RĘKAWEK</i>	
Wielka Brytania, jako priorytetowy cel islamistów po 7 lipca 2005	101
<i>Ryszard MACHNIKOWSKI</i>	
Polska, jako potencjalny cel ataku terrorystycznego	107

CZĘŚĆ II. ZAGROZENIA EKOLOGICZNE I SPOŁECZNE

Krzysztof ROKICIŃSKI

Wybrane aspekty z zakresu organizacji, zapobiegania oraz zwalczania katastrof ekologicznych na polskich obszarach morskich 117

Frantisek BOZEK, Milan CASLAVSKY, Jiri DVORAK, Alexandr BOZEK

Removal Of Relict Burdens In The Military Areas 127

Sławomir WĄŻ, Arkadiusz BOGDANOWICZ

Handel emisjami – sposób na ratowanie Ziemi? 137

Krzysztof KUBIAK

Wielkie aglomeracje w aspekcie klęsk żywiołowych i katastrof technicznych 141

Marian KOPCZEWSKI, Fryderyk DARNOWSKI, Adam SZULCZEWSKI

Zagrożenia wynikające z oddziaływań pól elektromagnetycznych na organizm człowieka 153

Marian KOPCZEWSKI, Fryderyk DARNOWSKI, Adam SZULCZEWSKI

Czy promieniowanie stacji bazowych GSM jest niebezpieczne dla człowieka? . . . 161

Bartłomiej PĄCZEK

Zagrożenia związane z „kradzieżą tożsamości” i sposoby ich minimalizacji 169

Robert NETCZUK

Nieletni sprawcy czynów zabronionych w świetle proponowanych zmian prawa o postępowaniu w sprawach nieletnich 177

Sławomir CUDAK

Przemoc psychiczna w rodzinie jako istotny element zaburzenia poczucia bezpieczeństwa dziecka 195

Beata SŁUŻALSKA, Jarosław SŁUŻALSKI

Ochrona i edukacja na rzecz bezpieczeństwa szkolnego 201

CZĘŚĆ III. ZARZĄDZANIE KRYZYSOWE W SYTUACJI KATASTROF

Marek WITCZAK, Adam OSIŃSKI

Zarządzanie kryzysowe jako element kierowania bezpieczeństwem narodowym . . 211

Justyna BARTNICKA

Zarządzanie kryzysowe - zadania dla państwa czy outsourcing? 221

<i>Andrzej BUJAK, Mirosław SMOLAREK</i>	
Prognozy zmian w reagowaniu kryzysowym (przeciwdziałaniu sytuacjom kryzysowym)	229
<i>Janusz JASTRZĄB</i>	
Udział Sił Zbrojnych RP we wsparciu władz cywilnych w sytuacji kryzysowej. . .	247
<i>Zbigniew PIETRAS</i>	
Zarządzanie logistyczne w reagowaniu kryzysowym w przypadku katastrof naturalnych	263
<i>Romuald GROCKI</i>	
Modułowa struktura zarządzania powodziowego	275
 CZĘŚĆ IV. ZAPOBIEGANIE KATASTROFOM I LIKWIDACJA ICH SKUTKÓW	
<i>Konrad RACZKOWSKI</i>	
Rola Służby Celnej w zakresie zwalczania przestępczości	291
<i>Stefan SAWCZAK</i>	
Rola firm ochrony w zakresie bezpieczeństwa publicznego, obronności oraz interesu gospodarczego państwa	301
<i>Jakub KOZAK</i>	
Najnowsze rozwiązania techniczne stosowane w walce z terroryzmem	307
<i>Ludomir DUDA, Zygmunt ŁADA</i>	
Nowoczesne technologie mgłowe w walce ze skutkami ataków terrorystycznych	311
<i>Krzysztof JAMROZIAK, Sebastian KOZIOŁEK</i>	
Kryteria doboru i uwarunkowania elementów balistycznej ochrony osobistej współczesnych pododdziałów antyterrorystycznych.	319
<i>Krzysztof JAMROZIAK</i>	
Analiza pojazdów osobowo-terenowych specjalnego przeznaczenia dla grup antyterrorystycznych	327
<i>Paweł MACIEJEWSKI, Waldemar ROBAK, Małgorzata ULEWICZ</i>	
Oczyszczanie wody z zanieczyszczeń radiacyjnych w procesie flotacji jonowej	339
<i>Marian ŻUBER, Paweł MACIEJEWSKI</i>	
Mobilne laboratoria OPBMR jako element systemu wykrywania skażeń (SWS)	353
<i>Paweł MACIEJEWSKI, Zbigniew ZIELONKA</i>	
Rozpoznanie rzeczywistej sytuacji skażeń po zdarzeniach typu ROTA CHEM . . .	363

<i>Tomasz CISZEWSKI, Dariusz DOBRUCKI, Antoni SZYDŁO</i>	
Badania laboratoryjne i poligonowe drogi tymczasowej wybudowanej w warunkach kryzysowych	373
<i>Tomasz CISZEWSKI, Dariusz DOBRUCKI, Antoni SZYDŁO</i>	
Program komputerowy do projektowania nawierzchni tymczasowych dróg wojskowych	391
Indeks autorów	401

Marian Żuber

Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych im. gen. T. Kościuszki we Wrocławiu

OBRONA PRZED BRONIĄ MASOWEGO RAŻENIA W ASPEKCIE ZAGROŻENIA SUPERTERRORYZMEM

Po zakończeniu zimnej wojny trwającej prawie pół wieku, wydawało się, że świat się ustabilizował, obrał regionalny kierunek rozwoju, wspierając się na istniejących mocarstwach – Stanach Zjednoczonych, Europie Zachodniej, Japonii, Chinach i Rosji¹. Groźba wybuchu kolejnej wojny światowej pomiędzy kapitalistycznym Zachodem a socjalistycznym Wschodem, rozdzielonymi żelazną kurtyną, odeszła do lamusa historii. Świat ogarnęła euforia związana z wizją powszechnego pokoju na świecie. Rzeczywistość okazała się diametralnie odmienna. Wojny i konflikty zbrojne nadal stanowią trwałe elementy światowego krajobrazu. Nadal istnieją obszary stanowiące od wieków ogniska zapalne, jak również pojawiają się nowe. Przyczyny ich powstawania są różne, na przykład roszczenia terytorialne, konflikty o podłożu politycznym, rasowym, gospodarczym, religijnym.

We wszystkich światowych prognozach dotyczących realnych i potencjalnych zagrożeń bezpieczeństwa, obecnie zawsze wymienia się fundamentalizm islamski i terrorizm. Ten ostatni jest rozumiany jako szczególny rodzaj światowego zagrożenia pokoju².

*Terroryzm stanowi poważne niebezpieczeństwo dla pokoju, bezpieczeństwa i stabilności, który może zagrozić terytorialnej integralności państw*³ - głosi komunikat szczytu waszyngtońskiego z kwietnia 1999 r.

Główna teza poufnego raportu Departamentu Obrony USA z 1995 r. informowała, że nadchodzące lata mogą stać się epoką superterroryzmu, a więc okresu, w którym głównym celem terrorystów będzie eskalacja przemocy i dążenie do wywołania jak największej liczby ofiar wśród ludności, poprzez stosowanie broni masowego rażenia⁴. Dokument przewidywał, że terroryści i zamachowcy będą dysponować całą gamą nowoczesnej broni: od konwencjonalnej po atomową i biologiczną. Swoje akcje będą planować za pomocą sprzętu komputerowego. Oprócz działalności ugrupowań politycznych istotne znaczenie będzie miała działalność ruchów o podłożu religijnym i et-

¹ J. Kaczmarek, *Terroryzm i konflikty zbrojne a fundamentalizm islamski*, Wrocław 2001, s. 11

² K. Jaroszyński, *Terroryzm fundamentalistów islamskich*, Warszawa 2001, s. 5

³ *Komunikat szczytu waszyngtońskiego*, 24 kwietnia 1999 r., pkt 42

⁴ Y. Alexander, M. Hoenig, *Superterroryzm biologiczny, chemiczny i nuklearny*. Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 2001, s.7

nicznym. Na zmianę oblicza współczesnego terroryzmu i kierunków jego dalszego rozwoju szczególny wpływ będą miały zmiany w układzie sił politycznych na świecie⁵.

Teoretyczny wkład w zakresie stosowania broni chemicznej i biologicznej wnieśli w XIX w. rewolucjoniści niemieccy. Karol Heinzen uważał, iż zwycięstwo rewolucji możliwe jest tylko przy stosowaniu przez rewolucjonistów „*metod zabijania bombami o większej sile rażenia, truciznami mogącymi zabić setki ludzi oraz gazami kładącymi pokotem tysiące przeciwników*”⁶.

Analizując motywy, jakie mogą być przyczyną dążenia do stosowania broni masowej zagłady przez ugrupowania terrorystyczne, można wyróżnić⁷:

- 1) chęć wywołania jak największej liczby ofiar - zastosowanie broni masowego rażenia może doprowadzić do zabicia tysięcy, a nawet setek tysięcy ludzi, w czasie jednego zamachu terrorystycznego,
- 2) dążenie do eskalacji przemocy - ma to na celu wykorzystanie klasycznej broni terrorystów, jaką jest strach, do wywołania paniki i wzmocnienia efektu psychologicznego oddziaływania,
- 3) pragnienie uzyskania znacznej przewagi, do prowadzenia negocjacji z rządem danego państwa - wiarygodna groźba zastosowania broni masowego rażenia dostarczyłaby organizacji terrorystycznej narzędzia politycznego szantażu najwyższej klasy i z pewnością nie pozostałaby bez odpowiedzi ze strony rządu,
- 4) zapewnienie terrorystom anonimowości - atak przy użyciu broni chemicznej i biologicznej w przeciwieństwie do bomb konwencjonalnych, pozostałby przez długi czas w ukryciu, a tym samym umożliwiłby zarówno oddalenie się terrorysty z miejsca jej użycia, jak i jej rozprzestrzenienie się na dość dużym obszarze,
- 5) dążenie grupy terrorystycznej do wyrządzenia szkód gospodarczych i społecznych, poprzez atak z zastosowaniem broni biologicznej przeciwko rolnictwu danego państwa (agroterroryzm)⁸ - głównym celem działania terrorystów jest wywołanie głodu na obszarze danego państwa.

Z badań prowadzonych przez Instytut Studiów Międzynarodowych w Monterey (USA) wynika, że w okresie od roku 1900 do czerwca 2003 na świecie zarejestrowano 1100 incydentów z użyciem substancji chemicznych, biologicznych i radioaktywnych⁹.

Dla zwiększenia bezpieczeństwa globalnego, społeczność międzynarodowa zakazała produkcji i stosowania broni chemicznej i biologicznej oraz rozprzestrzeniania broni jądrowej w międzynarodowych konwencjach, które podpisała i ratyfikowała większość państw. Mowa tutaj o:

⁵ Za: K. Jałoszyński, *Prognozy rozwoju terroryzmu*, PBS 1-2/99, s.1

⁶ R.L. *Możliwości pozyskania i wykorzystania przez grupy terrorystyczne broni biologicznej, chemicznej i promieniotwórczej*. w: *Terroryzm a broń masowego rażenia. Diagnoza, poglądy, wnioski*. Zeszyty Naukowe AON, nr 1(50)A, Warszawa 2003, s.29

⁷ Y. Alexander, M. Hoenig, *op. cit.* s.24

⁸ M. Żuber, *Agroterrorism –Threats and preparedness*, w: *Development in production and use of new agrochemicals*, Czech-Pol Trade, Prague-Brussels 2005

⁹ W. Turnbull, P. Abhayaratne, *2002 WMD Terrorism Chronology: Incidents Involving Sub-National Actors and Chemical, Biological, Radiological, and Nuclear Materials*. Center for Nonproliferation Studies. <http://\cns.miis.edu>.

- Konwencji o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz o zniszczeniu jej zapasów podpisanej 10 kwietnia 1972 r. (weszła w życie 26 marca 1975r.) – do czerwca 2005 r. konwencję podpisało 171 państw, z czego ratyfikowało ją 155 członków. Dotychczas konwencji nie podpisały 23 państwa.
- Konwencji o zakazie prowadzenia badań, produkcji i gromadzenia zapasów broni bakteriologicznej (biologicznej) i toksycznej oraz o ich zniszczeniu podpisanej w Paryżu 13 stycznia 1993 r. (weszła w życie 29 kwietnia 1997 r.) – do chwili obecnej konwencję podpisało 178 państw, ratyfikowało 170. Konwencji nie podpisało 8 państw.
- Traktacie o zakazie rozprzestrzeniania broni jądrowej sporządzonym w Moskwie, Waszyngtonie i Londynie 1 lipca 1968 r. (wszedł w życie w polskim prawodawstwie 5 maja 1970 r.). Do roku 2000 traktat podpisało 187 krajów. Dotychczas nie podpisały go m.in. Kuba, Izrael, Indie i Pakistan.

Pomimo istnienia wspomnianych międzynarodowych aktów prawnych mających na celu zwiększenie bezpieczeństwa nie można całkowicie czuć się bezpiecznym i spać spokojnie. W ostatnich latach oblicze terroryzmu uległo istotnym zmianom. Pojawili się nowi przeciwnicy, nowe motywacje i nowe uzasadnienia, podające w wątpliwość niektóre obiegowe opinie na temat terrorystów i terroryzmu. Zaczyna zanikać wiele ograniczeń, zarówno ideologicznych, jak i technologicznych, które wcześniej powstrzymywały ugrupowania terrorystyczne przed użyciem broni masowego rażenia.

Klasyczne ugrupowania terrorystyczne działały według stereotypu „tradycyjnej” grupy terrorystycznej. Organizacje te angażowały się w bardzo selektywne i określone akty przemocy. Za główne cele wybierały różnorodne „symbole”, reprezentując niejako źródło ich wrogości (ambasady, banki, samoloty), porywały lub mordowały określone osoby, które uważały za winne ekonomicznego wyzysku czy politycznych represji¹⁰.

Bez względu na stopień radykalizmu politycznego, większość tych grup raczej przejawiała konserwatyzm w sposobie przeprowadzania operacji. O tym typie terrorystów mówiło się, że są bardziej „naśladowczy niż innowacyjni”, mają bardzo ograniczony repertuar taktyczny wymierzony przeciw równie ograniczonej grupie celów¹¹. Uważano, że nie są oni zdolni do wykorzystywania nowych sytuacji, a jeszcze mniej do tworzenia nowych możliwości. Odrobina innowacyjności sprowadzała się raczej do wyboru celów lub metod ukrycia i detonowania bomb, nie zaś do zmiany taktyki czy też wykorzystania broni niekonwencjonalnej, szczególnie zaś broni masowego rażenia¹². Większość terrorystów wydawała się usatysfakcjonowana ograniczonymi możliwościami zadawania śmierci za pomocą karabinów zwykłych i maszynowych oraz bomb. Tak jak przeciętni obywatele, terroryści również obawiali się groźnych trucizn i zarasków, o których wiedzieli niewiele, nie byli pewni, jak je wytwarzać i jak się z nimi obchodzić, a jeszcze mniej, jak je rozprowadzać.

¹⁰ B. Hoffman, *Oblicza terroryzmu*. Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media. Fakty. Warszawa 2001, s. 189

¹¹ B.M. Jenkins, *International Terrorism: The Other World War* (RAND Corporation, R-33022-AF, Santa Monica, listopad 1985), s.12

¹² B. Hoffman, *op. cit.*, s. 189

Z czasem zaczęła rosnać liczba ugrupowań terrorystycznych, których główną cechą charakterystyczną stał się imperatyw religijny. Wiele ugrupowań prowadziło działalność w imię wywrotowych i maniackich poglądów antyrządowych. Przemoc traktowana jako boski obowiązek lub akt sakramentalny, stała się ich głównym celem. Jednocześnie wzrosła liczba ofiar, gdyż motywacja religijna doprowadziła do popełniania gwałtowniejszych aktów przemocy, prowadzących do większej liczby ofiar. Źródło ich działań stanowiła bardzo często wiara w nieuchronność Armagedonu, który doprowadzi do oczyszczenia Ziemi ze zła, a po apokalipsie nastąpi tysiąc lat pokoju, po czym pojawienie się nowego mesjasza stworzy „raj na Ziemi”¹³.

Najlepszy przykład takiej działalności stanowiła japońska sekta religijna Aum Shinrikyo kierowana przez mistycznego przywódcę Shoko Asaharę. To właśnie ta sekta inspirowana przepowiednią, mówiącą, że nadejście Armagedonu przyspieszy chmura trującego gazu wysłana ze Stanów Zjednoczonych, która przykryje Japonię¹⁴, rozpoczęła program zdobywania całego arsenału broni, w tym również broni masowego rażenia. Aby zrealizować ten cel, zaczęto werbować naukowców i ekspertów technicznych z całego świata, którzy mieli znacznie pomóc w jego realizacji. Było to możliwe dzięki olbrzymim zasobom finansowym sekty.

W tym miejscu można przedstawić przypadki posiadania i stosowania broni chemicznej i biologicznej przez różne ugrupowania terrorystyczne. Najbardziej charakterystyczne z nich to:

- W 1980 r. policja paryska odkryła w kryjówce Frakcji Czerwonej Armii miniaturowe laboratorium przeznaczone do hodowania toksyny botulinowej - *Clostridium botulinum*¹⁵.
- W 1984 roku w niewielkim miasteczku Dalles w stanie Oregon, sekta Bhagwana Shree Rajneesha (ascetycznego indyjskiego mistyka, twórcy dużej komuny religijnej), zatrąła lokalny zbiornik wody i zakazała bary sałatkowe w restauracjach, bakterią *Salmonella* w nadziei „ogłupienia” miejscowej populacji i przechylenia szali ważnych wyborów lokalnych na korzyść sekty¹⁶. Szczęśliwie nie doszło do większej tragedii i „przejęcia” okręgu przez szaleńców, ale uświadomiło to wszystkim, iż terroryści potrafiliby wyprodukować również znacznie groźniejsze kultury bakterii i rozmieścić je w większych miastach.
- W marcu 1995 r. sekta Aum Shinrikyo dokonała ataku w tokijskim metrze, przy użyciu sarinu, należącego do grupy środków paralityczno drgawkowych. W wyniku ataku śmierć poniosło 12 osób, a ponad 5000 zostało porażonych.
- W marcu 1995 roku skazano dwóch członków Rady Patriotów Minnesoty za zgromadzenie rącznika, stosowanego do produkcji silnej trucizny - rycyny, w ilości wystarczającej do zabicia co najmniej 129 osób¹⁷.

¹³ M. Juergensmeyer, *The Worldwide Rise of Religious Nationalism*, s. 17

¹⁴ D. van Biema, *Prophet of Poison*, Time (New York), 3 kwietnia 1995 r.

¹⁵ B. Hoffman, *op. cit.*, s. 190

¹⁶ B. Hoffman *op. cit.* s. 116

¹⁷ Associated Press. *Man Accused of Possessing Lethal Toxin Hangs Himself*. Los Angeles Times, 24 grudnia 1995

- W maju 1995 roku mężczyzna powiązany z Narodami Aryjskimi z Idaho zamówił pocztą w firmie chemicznej w Maryland środek wywołujący dżumę. Otrzymał trzy fiołki *Yersinia pestis*, bakterii odpowiedzialnej za zżądzenie w XIV w. jednej trzeciej populacji Europy¹⁸.
- 5 października 2001 roku, w miesiąc po ataku na World Trade Center, na Florydzie pojawiła się pierwsza ofiara odmiany węgliką rozsyłanego pocztą, atakującego drogi oddechowe *Bacillus anthracis* – Robert Stevens. W ciągu kolejnych dni zmarły jeszcze cztery osoby.

To tylko niektóre przypadki świadczące o tym, iż ugrupowania terrorystyczne sięgały w przeszłości po broń masowej zagłady. Z uwagi na nieprzewidywalność i irracjonalność terrorystów, praktycznie niemożliwa jest nawet przybliżona prognoza określająca gdzie, kiedy, jak i które z ugrupowań terrorystycznych może dokonać potencjalnych zamachów terrorystycznych z wykorzystaniem BMR.

Według Departamentu Obrony USA bronią jądrową i jej komponentami dysponuje 12, bronią biologiczną 13, a chemiczną 19 państw świata¹⁹.

Istnienie możliwości pozyskania, a następnie wykorzystania przez różne organizacje terrorystyczne tego typu broni, w tym zwłaszcza broni chemicznej i biologicznej, wynika z trudności prowadzenia kontroli ich produkcji, gromadzenia i nielegalnej dystrybucji. Z większą trudnością spotka się grupowanie terrorystyczne, które zechce posiadać w swoim arsenale broń jądrową, bądź radiologiczną, ze względu na zaostrome kontrole substancji promieniotwórczych na granicach. Wśród głównych sposobów pozyskania broni masowego rażenia można wymienić m.in.²⁰:

- **w stosunku do broni jądrowej i radiologicznej**
 - ze składów odpadów promieniotwórczych pochodzących z reaktorów atomowych w postaci np. wypalonego paliwa lub odpadów powstających po jego przetworzeniu (możliwe do wykorzystania przy budowie tzw. „brudnej bomby”);
 - przemysł lub kradzież materiału rozszczepialnego o dużej czystości (najczęściej z państw byłego ZSRR);
 - zakup materiałów rozszczepialnych od państwa wspierającego terrorizm międzynarodowy, w tym również możliwość nabycia gotowego zminiaturyzowanego ładunku nuklearnego.
- **w stosunku do broni chemicznej**
 - synteza wybranych środków bojowych w dowolnym państwie, w przystosowanych do tego celu tajnych laboratoriach kontrolowanych przez ugrupowania terrorystyczne;
 - zakup broni chemicznej od państwa podejrzanego o wspieranie terroryzmu międzynarodowego i łamanie postanowień Konwencji Paryskiej;

¹⁸ K.Vick *Man Gets Hands on Bubonic Plague Germs, But Thats No Crime*. Washington Post, 30 grudnia 1995

¹⁹ R.L, *op. cit.*, s.32

²⁰ Y. Alexander, M. Hoenig, *op .cit.*, s.25

– w stosunku do broni biologicznej

- zakupienie środka biologicznego w jednej z 1500 istniejących na świecie składnic drobnoustrojów;
- kradzież z laboratorium badawczego, szpitala albo z laboratorium publicznej służby zdrowia, gdzie bakterie hoduje się w celach diagnostycznych;
- wyizolowanie i hodowla pożądaných zarazków ze źródeł naturalnych;
- uzyskanie środków biologicznych od któregoś państwa „rozbójniczego”, od rządowego naukowca obrażonego na władze lub od państwa sponsorującego terroryzm.

Możliwość dostępu do broni masowego rażenia nie jest jedynym wyznacznikiem prawdopodobieństwa jej użycia. Potencjalny terrorysta musi mieć jeszcze możliwość efektywnego zastosowania jej. Zdobycie wojskowych systemów przenoszenia broni jest raczej bardzo trudne, a przygotowania do jej użycia mogą być wykryte przez służby specjalne. Tym samym zamiary te mogą być udaremnione, co sprawia, że terroryści będą się uciekać do metod niekonwencjonalnych (skażenie żywności i wody, rozproszenie w postaci par i aerozoli na otwartych przestrzeniach, rozproszenie w postaci par i aerozoli w zamkniętych przestrzeniach, pośrednie zarażenia poprzez owady, gryzonie lub listy rozsyłane pocztą)²¹.

Powaga, z jaką zagrożenia proliferacji broni masowego rażenia są postrzegane zarówno przez poszczególne państwa, jak również całą społeczność międzynarodową, przyczynia się do podejmowania szeroko zakrojonych działań na płaszczyźnie politycznej, prawnej i militarnej. Mają one na celu nie tyle całkowitą likwidację bezpośredniego zagrożenia, związanego z rozprzestrzenianiem się broni masowego rażenia oraz możliwymi atakami terrorystycznymi z jej użyciem, ile są nakierowane raczej na istotny wzrost zdolności przeciwdziałania im. W ten sposób należy rozpatrywać podjęte w siłach zbrojnych państw NATO, jak również w innych instytucjach państwowych, kluczowych z punktu widzenia bezpieczeństwa, działania i wysiłki ograniczające rozprzestrzenianie się broni masowego rażenia.

Problematyka proliferacji broni masowego rażenia była przedmiotem licznych prac prowadzonych w strukturach politycznych NATO. Ostatecznie znalazły one swoje odzwierciedlenie w zapisach dokumentu końcowego szczytu waszyngtońskiego NATO z kwietnia 1999 r., określając tym samym główne zagrożenia i kierunki działania Sojuszu Północnoatlantyckiego w tym zakresie²².

Ważnym etapem przygotowującym NATO do sprawnego przeciwdziałania współczesnym zagrożeniom było przyjęcie w 1999 roku *Inicjatywy w sprawie broni masowego rażenia*. Jej głównym zadaniem jest pogłębianie zrozumienia problematyki zagrożeń wynikających z proliferacji tej broni, wypracowanie sposobu reakcji na te za-

²¹ R.Purver, *Chemical and Biological Terrorism: The Threat According to the Open Literature*, CSIS/SCRS, Ottawa, Canada 1995.

²² W dokumencie określono, że „...obrona Sojuszu musi posiadać odpowiednią zdolność do przeciwstawienia się zagrożeniom związanym z rozprzestrzenianiem broni masowego rażenia (BMR) oraz środków jej przenoszenia, które stanowią zagrożenie dla ludności, terytorium i sił Sojuszu”, *The Reader's Guide to the NATO Summit in Washington 23–25 April 1999*, Office of International and Press NATO, Bruksela 1999, s. 58–59.

grożenia oraz poprawa wymiany informacji dotyczących BMR. Inicjatywa zakłada również doskonalenie możliwości sojuszników w świadczeniu wzajemnej pomocy w ochronie ludności w przypadku zagrożeń bronią masowego rażenia.

W celu realizacji powyższych zadań w maju 2000 r. w Kwaterze Głównej NATO powołano do życia Centrum BMR. Dodatkowo w ramach NATO istnieją trzy wysokie rangą grupy koordynujące polityczne i obronne wysiłki Sojuszu zmierzające do zapobiegania proliferacji broni masowego rażenia, tj. Polityczno - Wojskowa Grupa Wysokiego Szczebla ds. Proliferacji (SGP) i Grupa Wysokiego Szczebla ds. Proliferacji (DGP), które zajmują się odpowiednio politycznymi i obronnymi aspektami działań NATO, a także Wspólny Komitet ds. Proliferacji (JCP), który koordynuje prace w obu tych aspektach²³.

Sojusz Północnoatlantycki uznał obronę przed bronią masowego rażenia za jeden z priorytetów w swoich działaniach, przywiązując dużą wagę do tego, aby każde państwo członkowskie zwiększało swoje możliwości w tym zakresie.

Pomimo iż działania te zostały uznane za priorytetowe, systemy bezpieczeństwa w zakresie obrony przed bronią masowego rażenia pozostawiają wiele do życzenia. W czerwcu 2001 roku w bazie lotniczej Andrews pod Waszyngtonem przeprowadzono grę symulacyjną pod kryptonimem „Dark Winter” mającą na celu sprawdzenie, w jakim stopniu Stany Zjednoczone są przygotowane do ataku terrorystycznego z użyciem broni biologicznej (groźnego wirusa ospy)²⁴. Ćwiczenie ujawniło liczne niedociągnięcia w systemie ochrony przed bronią masowego rażenia. Główne zarzuty dotyczyły braku planów skoordynowanej reakcji na wypadek podobnych wydarzeń oraz wyszkolonych urzędników wyższego szczebla, braku wystarczającej struktury zdrowotnej, w tym odpowiednich szczepionek, braku w wyedukowaniu społeczeństwa oraz mediów i wreszcie, braku w koordynacji opracowanych planów na poszczególnych szczeblach.

W celu zwiększenia efektywności dotychczasowego systemu oraz wprowadzenia rozwiązań organizacyjnych, przyjętych w państwach członkowskich Sojuszu w zakresie obrony przed bronią masowego rażenia, właśnie zmiana kierunków i skali zagrożenia zdeterminowała konieczność nowego podejścia do problemu zagrożenia BMR oraz ochrony przed skutkami jej użycia. Związane to jest również z rozszerzeniem zadań, wynikających z udziału SZ RP w operacjach NATO i misjach pokojowych organizacji międzynarodowych.

Podstawową misją Sił Zbrojnych RP w czasie pokoju jest utrzymanie sił i zdolności potrzebnych do realizacji zadań w zakresie ochrony i zapewnienia bezpieczeństwa Polski oraz udzielanie władzom cywilnym niezbędnej pomocy wojskowej, głównie w wypadku zagrożeń niemilitarnych (klęsk żywiołowych i katastrof)²⁵.

W związku z tym, w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej podejmowane są działania służące rozwojowi zdolności skutecznego reagowania na tego typu zagrożenia, zarówno w wymiarze narodowym, jak i w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego.

²³ *Vademecum NATO*, Office of Information and Press NATO, Brussels 2001.

²⁴ L.M. Simons, *Broń masowego rażenia. Nowy złowieszczy obraz okrutnego dziedzictwa zimnej wojny*. National Geographic, nr 1(40)/2003, s. 37-38.

²⁵ M. Witczak, *Rola wojsk chemicznych w funkcjonowaniu krajowego systemu ratownictwa w: Katastrofy naturalne i cywilizacyjne. Zagrożenia i reagowanie kryzysowe*, WSOWL, Wrocław 2006.

Działania te obejmują m.in. wykrywanie i identyfikację skażeń, specjalistyczną ocenę sytuacji i skażeń oraz reagowanie na zagrożenia czasu pokoju.

Posiadanie efektywnego systemu wykrywania i analizy skażeń chemicznych i promieniotwórczych oraz zakażeń biologicznych daje gwarancję odpowiednio wczesnego informowania żołnierzy i ludności cywilnej o przewidywanym i aktualnym skażeniu lub zakażeniu, jak i o ich ustąpieniu i możliwości zdjęcia środków ochronnych. Dlatego niezbędne jest wyposażenie wojska w różnego rodzaju sprzęt i przyrządy do wykrywania skażeń i zakażeń oraz jego włączenie w krajowy system wykrywania i powiadamiania, jak również podjęcie innych działań mających zasadniczy wpływ na zwiększenie bezpieczeństwa w zakresie obrony przed BMR.

Istotnym elementem OPBMR jest zabezpieczenie w środki ochrony przed skażeniami. O ile siły zbrojne są dobrze zabezpieczone przed ewentualnym zagrożeniem bronią masowego rażenia, o tyle ludność cywilna nie dysponuje sprzętem ochrony przed skażeniami. A właśnie to ludność cywilna jest najbardziej zagrożona w przypadku ataku terrorystycznego z użyciem broni masowego rażenia.

Podsumowując można stwierdzić, iż zagrożenie użyciem broni masowego rażenia przez ugrupowania terrorystyczne jest realne i należy sądzić, że kiedyś to nastąpi, o czym świadczą przypadki jej gromadzenia i zastosowania w atakach skierowanych przeciwko ludności cywilnej.

Niezbędne jest kontynuowanie już rozpoczętych i podejmowanie nowych działań, które pozwoliłyby efektywniej zabezpieczyć siły zbrojne i ludność cywilną przed atakami z wykorzystaniem BMR, a w przypadku konkretnych działań zminimalizowanie ich skutków oraz błyskawiczną reakcję w zakresie likwidacji skażeń.